

Andrzej Kocemba

Dział Nauczania Uniwersytetu Jagiellońskiego

PODSTAWOWE PRZEPISY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE KÓŁ NAUKOWYCH

Kółko Chemików Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego powstało w 1904 roku w oparciu o przepisy Rozporządzenia Ministra Wyznań i Oświecenia Cesarstwa Austriackiego z dn. 13 października 1849 roku oraz z dnia 10 kwietnia i 10 lipca 1868 roku (Powszechny Dziennik praw państwa i rządu z 1849 i 1868 roku).

W myśl §§ 7–11 wskazanych przepisów Senat Akademicki C.K. Uniwersytetu Jagiellońskiego uchwałą z dnia 27 października 1884 roku określił bliżej opiekę Senatowi nad działającymi stowarzyszeniami.

Zgodnie z tą uchwałą opiekę nad stowarzyszeniem młodzieży sprawują w imieniu Senatu Rektor Uniwersytetu lub Kurator. Uchwała powierzała szerokie uprawnienia opiekunowi, m.in.: prawo uczestnictwa w każdym zebraniu stowarzyszenia, prawo do unieważniania uchwał stowarzyszenia oraz niedopuszczania do wniosków, które jego zdaniem przekraczały granice statutu, wszelkie wystąpienia na zewnątrz wymagały jego zgody.

W dziewięćdziesięcioletnim okresie od powstania koła wydanych zostało szereg aktów prawnych różnej rangi regulujących zagadnienia związane z tworzeniem i funkcjonowaniem stowarzyszeń studenckich i kół naukowych.

W porządku chronologicznym do ważniejszych aktów prawnych wydanych w tym okresie należą:

- Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akademickich (Dz.U.R.P. Nr 72 poz. 494),
- Ustawa z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (Dz.U.R.P. Nr 29 poz. 247),
- Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 16 stycznia 1934 r. (Dz.U.R.P. Nr 6 poz. 46), zmieniające w/w rozporządzenie,
- Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 14 października 1937 r. o stowarzyszeniach akademickich (Dz.U.R.P. Nr 78 poz. 572),
- Dekret z dnia 28 października 1947 r. o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego (Dz.U. Nr 66 poz. 415),
- Obwieszczenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 października 1956 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 15 grudnia 1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. Nr 45 poz. 205),
- Ustawa z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 68 poz. 336),
- Rozporządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 marca 1960 r. w sprawie organizacji studenckich (Dz.U. Nr 17 poz. 98),

- Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 18 grudnia 1980 r. w sprawie organizacji studenckich (Dz.U. Nr 1 poz. 3 z 1981 r.),
- Rozporządzenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 29 grudnia 1981 r. zmieniające w/w rozporządzenie w sprawie organizacji studenckich (Dz.U. Nr 32 poz. 190),
- Ustawa z dnia 4 maja 1982 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 14 poz. 113),
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 grudnia 1982 r. w sprawie organizacji i stowarzyszeń studenckich (Dz.U. Nr 38 poz. 255),
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 października 1985 r. w sprawie zasad tworzenia, rejestrowania, prowadzenia rejestru oraz zasad i trybu likwidacji kół naukowych, artystycznych i sportowych w szkołach wyższych (Dz.U. Nr 46 poz. 321),
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 września 1988 r. zmieniające w/w rozporządzenie (Dz.U. Nr 35 poz. 274),
- Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65 poz. 385).

Z wymienionych aktów ustawy miały rangę aktów prawnych wyższego rzędu i zobowiązywały ministrów do wydawania szczegółowych uregulowań (rozporządzeń) ustalających warunki i tryb zakładania stowarzyszeń akademickich i ich rozwiązywania, ich zgłaszania, lub rejestracji, zatwierdzania statutów i dokonywania ich zmiany, uzyskiwania przez nie osobowości prawnej, sposób i zakres sprawowania nadzoru i opieki nad nimi, jak też odpowiedzialności dyscyplinarnej członków zarządu za działalność stowarzyszeń.

W okresie międzywojennym takie szczegółowe uregulowania zawierały rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 30 kwietnia 1933 roku i z dnia 14 października 1937 roku.

Przepisy w nich zawarte pozostawiały jednak pewne uprawnienia władzom akademickim. I tak senat uczelni decydował o zatwierdzeniu statutu stowarzyszenia, dokonywaniu w nim zmian oraz sprawował, przez wybranego rektora, kuratora, bezpośredni nadzór i opiekę nad stowarzyszeniem. Kurator otrzymał daleko idące uprawnienia dające mu pełną kontrolę nad działalnością stowarzyszenia.

Ponadto senatowi akademickiemu na wniosek rektora przysługiwało prawo czasowego zawieszenia działalności stowarzyszenia lub jego rozwiązania w określonych przypadkach. Cedując na władze akademickie powyższe uprawnienia, Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zapewnił sobie jednak pełną kontrolę nad ich realizacją.

Regulacje prawne ukształtowane w latach trzydziestych przetrwały bez istotnych zmian do połowy lat pięćdziesiątych.

W późniejszym jednak okresie, w ustawie o szkolnictwie wyższym z 5 listopada 1958 roku oraz rozporządzeniu Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 marca 1960 roku wyodrębniono spośród organizacji studenckich koła naukowe.

W myśl wspomnianych przepisów miały one działać przy poszczególnych katedrach, wydziałach lub innych jednostkach szkoły wyższej. Celem kół naukowych miało być budzenie głębszych zainteresowań, przygotowanie do pracy badawczej w dziedzinach reprezentowanych przez jednostki. Ponadto powyższe rozporządzenie zawierało odrębne regulacje w zakresie tworzenia kół naukowych, ich wpisu do rejestru, dające rektorowi większe uprawnienia. Nadzór i opiekę nad kołami naukowymi sprawował rektor za pośrednictwem opiekuna, powoływanego przez senat szkoły wyższej na wniosek rektora. Przed złożeniem opiekuna rektor zobowiązany został do zasięgnięcia w tej sprawie opinii władz koła.

W latach następnych regulacje prawne dotyczące funkcjonowania kół naukowych nie uległy zasadniczym zmianom. Dawały jednak kołom naukowym możliwość działania na terenie kilku szkół wyższych (dotychczas w praktyce tylko w uczelni macierzystej).

Początek lat 80. to okres wprowadzenia większej kontroli nad działalnością organizacji studenckich, w tym kół naukowych. Wprowadzono wymóg ponownej rejestracji dotychczas funkcjonujących kół naukowych (§ 13 p. 1 rozporządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 grudnia 1982 roku).

Przepisy prawne ostatniego dziesięciolecia przekazują rektorowi szkoły wyższej pełne uprawnienia w zakresie tworzenia, trybu rejestracji, prowadzenia rejestru oraz zasad i trybu likwidacji kół naukowych.

Wymienione akty prawne mają dzisiaj w większości przypadków jedynie znaczenie historyczne. Ich treść, na którą wskazują tytuły poszczególnych aktów, odzwierciedla jednak kierunki, w jakich szły prace ustawodawcy. Należy nadmienić, że aktualna sytuacja polityczna kraju zawsze miała znaczący wpływ na uregulowania dotyczące naukowych stowarzyszeń studenckich, w tym i kół naukowych. Jakkolwiek objawy braku jej stabilizacji powodowały działania ustawodawcy zmierzające do ograniczenia samodzielności stowarzyszeń studenckich, nakładały na władze uczelni określone obowiązki utrudniające ich tworzenie i funkcjonowanie.

Aktualne przepisy regulujące kwestię zrzeszania się w uczelnianych organizacjach studenckich, w szczególności w kołach naukowych, są zawarte w Rozdziale 4 „Samorząd i organizacje studenckie” ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365 ze zm.).

Przepisy te mają charakter ogólnikowy, nie zawierają szczegółowych uregulowań, pozostawiając władzom uczelni w tym zakresie dużą swobodę działania.